

DANSKE
REGIONER

Mulighedernes Landdistrikter

Debatoplæg

Mulighedernes Landdistrikter
Debatoplæg

Danske Regioner november 2007

Oplag: 500
Layout: UHI, Danske Regioner
Tryk: Danske Regioner

ISBN tryk   978-87-7723-518-4
ISBN elektronisk   978-87-7723-519-1

Forord

Regionerne har med den regionale udviklingsplan og erhvervsudviklingsstrategierne et sammenhængende ansvar for udvikling i landdistrikterne. Regionerne prioriterer udvikling i landdistrikterne højt. Med dette debatoplæg vil regionerne sætte fokus på de nye udviklingsmuligheder i landdistrikterne og skabe en fælles debat om indsatsen.

De nye rammer for landdistriktsudviklingen giver gode muligheder for at skabe en indsats, der hænger sammen. De lokale aktionsgrupper er styrket i Landdistriktsprogrammet 2007-2013. Det hilser Danske Regioner velkomment. Nu handler det om at bruge mulighederne optimalt og sikre sammenhæng i indsatsen på tværs af de lokale aktionsgrupper, kommuner, regioner, stat og EU.

Regionerne har gennem erhvervsudviklingsstrategierne igangsat projekter, der skal styrke udviklingen i landdistrikterne.

I debatten om landdistriktsudvikling er det vigtigt at se på hele den brede palet af udviklingsmuligheder: Hvordan skal landdistrikterne udvikle sig fremover? Skal de være rekreative områder, der bliver brugt af folk, der bor i byerne? Skal de være udgangspunkt for landbrugsproduktion? Skal befolkningen både bo, uddanne sig og arbejde i landdistrikterne? Kan disse typer af landdistrikter kombineres, skal noget fravælges eller skal landdistrikter være noget helt fjerde?

Debatoplægget er blevet til med bidrag fra regionerne samt professor Flemming Just, leder af Institut for Udvikling af Landdistrikter (IFUL) og Arne Bengt Thomsen, koordinator LEADER+ Danmark hos IFUL.

Carl Holst
Formand for Danske Regioners Udvalg
for Regional Udvikling

Regional landdistriktspolitik

Landdistriktspolitik er helt centralt for at skabe en balanceret udvikling og vækst i Danmark. Regionernes ansvar og rolle er koordineringen af indsatser inden for områder som uddannelse, beskæftigelse, erhverv, kultur, infrastruktur, miljø og planlægning – områder der alle har stor betydning for udviklingen af landdistrikter.

Det brede perspektiv

Regional udvikling handler om at skabe gode vilkår for både borgere og erhvervsliv. Den regionale udvikling i landdistrikterne tager udgangspunkt i den enkelte regions muligheder og afhænger af de geografiske, fysiske, erhvervs-mæssige og menneskelige ressourcer.

Den regionale udviklingsplan og erhvervsudviklingsstrategierne er regionernes indgang til landdistriktspolitik. Det giver et bredt perspektiv. Det er eksempelvis nødvendigt, at udviklingen i landdistrikterne også tager hensyn til miljø, natur-, og kulturværdier. Et tæt og aktivt samarbejde med alle aktører inden for naturforvaltning, landbrug, erhverv og øvrige aktører er nødvendigt for at skabe høj kvalitet i indsatsen.

Mangfoldighed

Danmarks landdistrikter er vidt forskellige, hvad angår geografi, natur og afstand til dynamiske bycentre. Hvert landdistrikt har en række unikke lokale og regionale vilkår og ressourcer at bygge på.

Landdistrikter og landsbyer skal ikke konkurrere med de større byer. Derimod skal udviklingen ske i samspil og sammenhæng med byerne. Målet er at fremhæve og understøtte landdistrikternes særlige potentialer og dermed skabe optimale rammer og vilkår for de, der vælger at bosætte sig, drive virksomhed eller besøge landdistrikterne.

Samarbejde

For regionerne er det afgørende, at der opnås reel sammenhæng i indsatsen for udviklingen i landdistrikterne.

De lokale aktionsgrupper skal lave udviklingsstrategier for deres lokalområder, som skal hænge sammen med kommunernes indsats og den regionale indsats, og regioner og kommuner er repræsenteret i de lokale aktionsgruppers bestyrelser.

Sammenhæng og synergi mellem EU-finansierede, nationalt finansierede, samt den regionale og den lokalt finansierede indsats er en forudsætning for en effektiv landdistriktspolitik.

REGIONAL LANDDISTRIKTPOLITIK

Danske Regioner mener, at den regionale landdistriktspolitik bør være baseret på følgende fire principper:

Balanceret udvikling

Regionerne arbejder for en balanceret udvikling i hele landet. Den regionale udvikling bør bygge på en koordineret politisk indsats på alle relevante områder, også for landdistrikterne.

Bæredygtig udvikling

Regionerne prioriterer et miljømæssigt bæredygtigt samfund højt, også i landdistrikterne. Med den regionale udviklingsplan tager regionerne ansvar for at bidrage til en bæredygtig udvikling.

Udnyttelse af styrkepositioner

Landdistrikterne har forskellige identiteter og potentialer, som gør dem unikke, og som indsatsen med fordel kan tage afsæt i. Det er netop de unikke, lokale styrkepositioner, som især de lokale aktionsgrupper skal bygge deres indsats på.

Sammenhæng i indsatsen

Regionernes opgave er at understøtte en politik og indsats, der samlet sikrer landdistrikternes udvikling. Derfor er det afgørende, at stat, regioner, kommuner og erhvervsliv samarbejder om at skabe udvikling i hele landet.

Debatoplægget sætter fokus på udfordringer og muligheder inden for følgende fem områder:

- **Erhvervsudvikling** – muligheder i nye væksterhverv
- **Oplevelsesøkonomi og turisme** – fokus på lokale ressourcer
- **Natur- og miljø** – et vigtigt aktiv i landdistrikterne
- **Infrastruktur og tilgængelighed** – en forudsætning for udvikling
- **Uddannelse** – et dilemma mellem nærhed og kvalitet

Der er yderligere fakta om landdistrikter og finansiering af landdistriktspolitik på publikationens sidste sider.

Erhvervsudvikling – muligheder i nye væksterhverv

De regionale vækstfora er i gang med at implementere de regionale erhvervsudviklingsstrategier, der blev vedtaget omkring årskiftet 2006/07. I alle strategier, dog naturligt nok ikke i Region Hovedstaden, er landdistriktsudvikling højt prioriteret.

Det er en del af vækstforaenes opgave at pege på særlige udfordringer for regionens yderområder. Vækstforaene skal også udvikle og prioritere initiativer til at realisere strategien og har økonomi til at løfte indsatsen.

I de nyligt indgåede partnerskabsaftaler mellem de regionale vækstfora og regeringen understreges vigtigheden af udvikling i landdistrikterne.

Vækstforaene har særlig fokus på nye erhvervmæssige potentialer i landdistrikterne. Det gælder eksempelvis indenfor fødevareresektoren, oplevelsesøkonomi og muligheder for produktion af non-food produkter til anvendelse for biomasse og bioteknologi.

Udviklingen af nye erhverv er vigtigt for at kompensere for tilbagegangen i de primære erhverv og i de mere traditionelle fremstillingserhverv.

Det er naturligvis afgørende, at der er arbejdskraft med de rette kvalifikationer til rådighed for de nye erhverv. For at håndtere denne udfordring samarbejdes der mellem vækstforum og de Regionale Beskæftigelsesråd.

Vækstforaene har allerede givet tilskud til flere erhvervsprojekter i landdistrikterne. Der er nævnt to eksempler fra hvert vækstforum.

VÆKSTFORUM	PROJEKT	FORMÅL
Nordjylland	<p>Liv-Læring i Virksomheden, EUC Nordvest</p> <p>Kornets hus – Rådet for Agroindustri</p>	<p>Kompetenceforløb i SM virksomheder i yderområder.</p> <p>Forundersøgelse af et oplevesescenter om korn, ernæring og sundhed.</p>
Midtjylland	<p>Landsbyfornyelse</p> <p>Profiling af landdistrikterne</p>	<p>Fremme bosætning og erhvervsudvikling i landdistrikter.</p> <p>Landdistrikter skal medtænkes som mulighed for bosætning og erhverv.</p>
Syddanmark	<p>Planter til Sundhed</p> <p>AluCluster</p>	<p>Brug af planters sundhedsfremmende egenskaber i et samarbejde mellem erhverv og forskning.</p> <p>Videns- og kompetencecenter inden for praktisk anvendelse af aluminium.</p>
Sjælland	<p>Videnpotentiale i yderregionernes virksomheder</p> <p>Landdistrikterne i Region Sjælland – Et fælles anliggende – platform for samarbejde og nytænkning</p>	<p>Formidling af studentersamarbejde, akademiske ansættelser mv. i virksomhederne i yderområderne.</p> <p>Etablering af en landdistriktsplatform bestående af nøgleaktører inden for landdistriktsudvikling.</p>
Bornholm	<p>Klyngueudvikling</p> <p>Bornholms Serviceskole</p>	<p>Klyngearbejdsgrupper inden for Maskin og teknik, Bygge og anlæg, Turisme, Oplevelsesøkonomi, Regionale fødevarer og Jordbrugssektoren.</p> <p>Kompetenceudvikling inden for turismeerhvervet.</p>

FAKTA OM VÆKSTFORA

De regionale vækstfora har til opgave at udarbejde og gennemføre regionale erhvervsudviklingsstrategier, hvor udvikling af landdistrikter spiller en væsentlig rolle. Strategierne skal tage udgangspunkt i regionens rammevilkår og erhvervsspecialisering og have fokus på yderområderne. Vækstforaerne har således en særlig forpligtelse til at skabe vækst i yderområderne. Vækstforaerne har indstillingsret til årligt godt 440 mio. kr. fra EU's strukturfonde, hvoraf 35 pct. skal anvendes til gavn for yderområderne.

Region Midtjylland: Erhvervsudvikling på fødevarerområdet

I Region Midtjylland er der fokus på at udnytte styrkepositionerne med en stor og varieret primærsektor, en tilsvarende stor forarbejdnings- og afsætningssektor (flere af de største fødevarer virksomheder i landet) og en stor forsknings- og udviklingssektor. Styrkepositionerne på fødevarerområdet - og udviklingsmulighederne - er baggrunden for, at udvikling i fødevarerhvervene er et af tre MEGA-indsatsområder i den erhvervsudviklingsstrategi og handlingsplan, som Vækstforum for Region Midtjylland har vedtaget.

I Region Midtjylland er der gennemført en række projekter til fremme af erhvervsudviklingen på fødevarerområdet. Et eksempel er Videncentret for fødevarerudvikling (VIFU) i Holstebro. Formålet med VIFU er at skabe vækst og udvikling gennem etablering af netværk på tværs af erhverv, forsknings- og uddannelsesinstitutioner samt gennem offentligt og privat samspil.

VIFU, som er ansvarlig for projekter og udviklingsnetværk for mindre fødevarerproducenter og virksomheder, gennemfører aktiviteter inden for uddannelse, videndeling, produktudvikling, afsætning, udgivelse af foldere om smagsoplevelser og kobling med oplevelsesøkonomien m.v. VIFU arbejder også med udviklingsnetværk for mellemstore og store virksomheder. Heri indgår temaer som globalisering, kvalitetssikring i større produktioner, produktudvikling og afsætning.

Danske Regioner mener:

For at skabe en målrettet og sammenhængende erhvervsfremmeindsats er det vigtigt, at Landdistriktsprogrammets erhvervsrettede indsats koordineres med vækstforaenes erhvervsudviklingsstrategier. Landdistriktsprogrammet slår dette fast – og nu skal det gennemføres i praksis.

Vidensinstitutionerne skal involveres i den regionale erhvervsfremmeindsats i landdistrikterne for at skabe nytænkning i forhold til de eksisterende erhverv og i forhold til etablering af nye erhverv.

35 procent af strukturfondsmidlerne skal anvendes til gavn for yderområder. Der bør sættes på at støtte projekter, der også er levedygtige efter projektperioden, og hvor der er erhvervsmæssige perspektiver, der skaber nye arbejdspladser.

DEBAT

Hvilke typer erhverv er der plads til - og hvilke typer erhverv skaber udvikling - i landdistrikterne?

Er det ønskeligt at skabe flere arbejdspladser i de bynære landdistrikter i forhold til krav om mere natur, rekreative områder og bosætning?

Oplevelsesøkonomi og turisme – fokus på lokale ressourcer

Landdistrikterne har ofte lokale ressourcer, der kan bruges til oplevelsesøkonomiske aktiviteter. Det gælder eksempelvis kulturarv og lokal- og naturhistoriske værdier som strande, kystområder og skove og oplevelsesbaserede erhverv, f.eks. mikrobryggerier.

I landdistrikter og kystområder udgør turisme i form af overnatninger i sommerhuse og ferielejligheder den helt overvejende del af oplevelsesøkonomien. Desuden findes de mere pladskrævende forlystelsesparker ofte i landdistrikterne. Denne turismetype er primært sæsonbestemt. For at øge turistsæsonen har VisitDenmark taget initiativ til projektet "Helårsturisme". VisitDenmark har udpeget 7 af 25 ansøgere til at være superhelårsdestinationer (Toppen af Danmark, Djursland, Ringkøbing, Sønderborg, Odsherred, Nordsjælland og Bornholm). De 7 områder skal formulere konkrete udviklingstiltag, der fremover kan sikre fundamentet for øget helårsturisme i området.

Landdistrikterne kan ikke konkurrere med byerne om oplevelseserhverv som f.eks. design, reklame eller nattelev. Omvendt kan de eksisterende landdistriktskvaliteter bruges til at placere sig stærkt i oplevelsesøkonomien, f.eks. økologi, kunsthåndværk og regionale fødevarer. En stærk oplevelsesøkonomi forbindes ofte med et positivt image og kan være en vej til at skabe et attraktivt bosætningsområde. Turisme/oplevelsesøkonomi har en fremtrædende plads i samtlige regionale erhvervsudviklingsstrategier og partnerskabsaftaler samt i de fleste regionale udviklingsplaner.

Landdistrikterne har gode muligheder for at skabe nye arbejdspladser i oplevelsesøkonomien inden for en kombination af kulturhistorie, natur og lokale fødevarer. Et eksempel er Fur Bryghus i Region Midtjylland, der er etableret i et tidligere molerværk. Når der sælges lokalbrygget øl er oplevelsen tæt knyttet til det specifikke sted. Erhverv, natur og miljø har gode muligheder for at blive knyttet tæt sammen med turisme i landdistrikterne. Det kræver nytænkning på tværs af traditionelle sektorer.

OPLEVELSESERHVERVENES HOVEDBRANCHER:

- turisme, gastronomi og nattelev (ca. 45 %),
- kunst, kultur, sport og underholdning (ca. 40 %)
- arkitektur, design, reklame, indholdsproduktion (ca. 15 %).

I alt er omkring 220.000 pers. beskæftiget inden for oplevelseserhvervene.

Econ Analysis: "Oplevelseserhvervene og deres geografi - Afgrænsning og måling af vækst og vækstbetingelser". Udarbejdet for Erhvervs- og Byggestyrelsen, juni 2006.)

Region Nordjylland som oplevelsesområde

Oplevelsesøkonomi betragtes i Region Nordjylland som et vigtigt strategisk indsatsområde. Oplevelsesøkonomi kan blive et af de områder, der kan opveje tabet af arbejdspladser i en række traditionelle brancher, der beskæftigelsesmæssigt er i nedgang, blandt andet som følge af udflytning af produktion.

Derfor står oplevelsesøkonomi højt på dagsordenen både i forhold til den regionale udviklingsplan og i forhold til erhvervsudviklingsstrategien. Nye klynge-samarbejder mellem virksomheder, offentlige myndigheder og organisationer med fokus på oplevelsesøkonomi og turisme er under udvikling. Klyngerne skal koble de nordjyske natur- og kulturværdier tættere sammen med turisme- og oplevelseserhverv. Dermed skabes der en større dynamik og sammenhæng til nært beslægtede områder som fødevarer, IKT, kompetenceudvikling, byggeri og landdistriktsudvikling.

Et andet aktuelt projekt handler om digital formidling sammen med syv museer, hvor hovedparten ligger i landdistrikter. Projektet gennemføres i en fælles netværksdel, hvor den konkrete teknologiudvikling og erfaringsudveksling skal foregå. Museerne har udarbejdet ni delprojekter, hvor de vil anvende teknologier og værktøjer omkring digital formidling og brugerdreven innovation, f.eks. brug af mobiltelefon, computerspil, 3D-lyd, virtuel formidling m.m.

Danske Regioner mener:

I indsatsen for at styrke helårsturisme er det vigtigt at have fokus på, hvordan events, oplevelsestilbud, kulturtilbud i øvrigt og service er hinandens forudsætninger. Derfor må udviklingen ske i et tæt samarbejde mellem erhvervene, kommuner og regioner. Vækstforaene bør inddrages aktivt i Visit Danmarks projekt Helårsturisme.

Hvis udviklingen af turistsektoren i landdistrikterne ses i sammenhæng med den regionale udviklingsplan og erhvervsudviklingsstrategien, kan styrkepositionerne på regionalt og lokalt plan sammentænkes og udnyttes.

Initiativerne i indsatsen for sæsonforlængelse og udvikling af nye oplevelsestilbud bør så vidt muligt tilrettelægges, så de er til gavn for både turister og fastboende.

DEBAT

Hvordan kan regioner og kommuner bidrage til at skabe en større værdiforøgelse i oplevelseserhvervene i landdistrikter og yderområder?

Hvad er landdistrikternes særlige styrkepositioner inden for oplevelsesøkonomi, og hvordan realiseres dette potentiale?

Natur og miljø – et vigtigt aktiv i landdistrikterne

Den største attraktionsværdi i landdistrikterne er naturen, miljøet og fordelene ved den roligere livsrytme og mindre trafik. Disse værdier har stor betydning for bosætningen i landdistrikterne. Fokus på landskabspleje og adgang til naturen er derfor i sig selv en faktor, som kan trække folk fra byerne til landet. Især er begrebet 'country living' ved at vinde indpas i Danmark, hvor selve idéen om at bo på landet kan ses som en livsstil i sig selv.

Denne fokus på, at landskabet skal være idyllisk og scenarisk, skaber også en række udfordringer. Når mennesker uden tilknytning til f.eks. landbruget tiltrækkes af landdistrikterne, kan det medføre konflikter omkring støj og lugtgener. Landdistrikterne rummer store naturmæssige værdier, men tilbagegangen i erhverv og folketal har efterladt et stort antal bygninger, som gør områderne mindre attraktive. Der er også udfordringer i forhold til placering af vindmøller, der kan kollidere med idéen om et uspolet landskab.

Kystområderne og de store naturlandskaber og skove er vigtige rekreative områder. Koblingen mellem turisme og natur udgør et stigende grundlag for beskæftigelse og indkomst i disse områder. Landart på Lolland og Falster er et eksempel, hvor kunst og natur kombineres i skabelsen af 10-12 agroværker på forskellige marker i samarbejde mellem kunstnere og landmænd.

Varierede landskaber, rig natur og rent miljø kan være med til at styrke landdistrikterne, ikke mindst hvis adgangsforholdene til områder af stor natur- og landskabsværdi fremmes. Natura 2000-planlægningen kan komme til at spille en væsentlig rolle, da der er mulighed for at sætte fokus på beskyttelsen af levesteder, naturtyper og plante- og dyrearter. Regionerne kan ligesom kommunerne bidrage med idéer til Natura 2000-planerne inden 22. december 2007. Forbedring og vedligeholdelse af de rekreative værdier i landdistrikterne har en central betydning for udviklingen på landet.

Natur som ressource på Bornholm

På Bornholm har naturen altid været et særkende, og der er passet på den gennem lovgivning og pleje. Derimod har man hidtil kun i begrænset omfang set på naturen som ressource i forhold til den samlede udvikling på øen. Det vil bestyrelsen for den nye lokale aktionsgruppe for landdistriktsudvikling gøre noget ved!

Naturen er Bornholms styrke og bør være et fælles omdrejningspunkt for landdistriktsudviklingen på Bornholm. Derfor er et af indsatsområderne – kaldet fyrtårne – "*Natur og miljø*".

Århundreders anvendelse af naturen - der har skabt det bornholmske kulturlandskab - skal atter fremmes gennem udviklingen af nicheprodukter. Høj naturkvalitet skal medvirke til at brande Bornholm som en grøn ø. Naturfremmende projekter skal skabe arbejdspladser. Naturformidlende projekter skal skabe viden, lyst til at værne om naturen og lyst til at komme ud og opleve den.

Naturen kan på en og samme gang ses som et selvstændigt indsatsområde samtidig med, at det kan understøtte landdistriktsudviklingen inden for de øvrige fyrtårne. Fyrtårnet *Naturen som ressource* kan bruges til at profilere og markedsføre Bornholm – også i forbindelse med nye produkter.

Åmosen

Store Åmose er Sjællands største mose. I dens tørvelag findes talrige og usædvanligt fint bevarede bopladser, fiskepladser og offerpladser fra stenalderen.

Åmosen er et sammenhængende naturområde sammensat af ådale, søer, moseområder, skove og mere eller mindre dyrket agerjord; en kultur- og naturperle i Nordvestsjælland. Åmosen indeholder store naturmæssige og kulturhistoriske værdier af international betydning med store potentialer.

Med det udgangspunkt er Åmosen et eksempel på landdistriktsudvikling, hvor natur- og kulturmæssige potentialer er omdrejningspunkt for udvikling. Åmosen skaber grobund for udvikling i lokale erhverv, kultur, natur, bosætning, kreative fag mm. i landdistrikterne.

Åmosens størrelse og potentialer har gjort det til et eksempel på landdistriktsudvikling med regionale perspektiver, og er derfor givet en væsentlig rolle i det fremtidige arbejde med den regionale udviklingsplan i Region Sjælland.

Danske Regioner mener:

Den regionale udviklingsplan kan være omdrejningspunkt for en strategisk planlægning af en bæredygtig udvikling i hele regionen, f.eks. vandre- og cykelruter, naturparker, vindmølleudbygning og brug af renere teknologi.

Natura 2000-planerne og udvikling af landdistrikterne skal ses i en sammenhæng, så hensyn til natur, miljø, kultur, landskab og friluftsliv tænkes sammen med den regionale erhvervsudvikling.

DEBAT

Hvordan kan de regionale udviklingsplaner medvirke til, at erhvervsudvikling og natur og miljø trækker i samme retning og foregår på et bæredygtigt grundlag?

Hvordan kan der udvikles nye lokale og regionale initiativer omkring naturressourcer?

Infrastruktur og tilgængelighed – en forudsætning for udvikling

I forbindelse med Infrastrukturkommissionens arbejde har alle regioner i samarbejde med alle kommuner i regionen udarbejdet fælles regionale bidrag til Infrastrukturkommissionen. I de regionale bidrag er der konkrete forslag til, hvordan der også i yderområderne kan sikres en bedre tilgængelighed.

Tilgængelighed i form af veje, broer og kollektiv trafik er helt afgørende for bosætning og erhvervsudvikling i landdistrikterne. Da der typisk er få arbejdspladser – især inden for mere specialiserede jobfunktioner, må mange pendle langt. Det vil ofte være vanskeligt for par med længerevarende uddannelser at finde job til begge langt fra de større byer.

Kollektiv trafik er en nødvendighed, men også en stor udfordring i områder med store afstande og relativt få mennesker. Uden kollektiv trafik vil især ældre have problemer med at kunne bo på landet, og børn og unge har et behov for at kunne blive transporteret til deres uddannelsesinstitution. Kollektiv trafik er i de tyndt befolkede områder ofte omkostningsfyldt og med dårligt miljøregnskab.

Det er derfor nødvendigt at tænke nyt i forbindelse med at sikre et tilbud om kollektiv trafik i disse områder. Telebusser er én løsning, en anden løsning er koordinering af forskellige kørselsordninger (handicapørsel, lægekørsel, sygehuskørsel, mv.), som f.eks. samtidigt tilbydes andre brugere.

Bredbånd er i dag en næsten lige så vigtig del af infrastrukturen som gode vejforbindelser. Stort set hele Danmark er dækket ind, men nogle landdistrikter mangler stadig, eller de må betale en højere pris for en bredbåndsforbindelse. Desuden er der færre i landdistrikterne, der har en bredbåndsforbindelse. Bredbåndshastigheden rummer imidlertid især for landdistrikterne uanede muligheder for eksempelvis hjemmearbejde, uddannelse, telemedicin, sammenbinding af mennesker i cyberspace m.m.

Sjælland på vej mod 2030 – trafikudspil til Infrastrukturkommissionen

Region Sjælland har specielle udfordringer affødt af regionens nærhed til Hovedstaden og regionens geografiske sammensætning med spredte købstæder og byer samt tyndtbefolkede landdistrikter. Regionen er den mest pendlende region i Danmark. I Region Sjælland pendler 20% af de erhvervsaktive mere end 30 km hver dag. Det er dobbelt så mange som i de andre regioner.

Gode muligheder for mobilitet internt i regionen og i forhold til Hovedstaden er afgørende for fortsat udvikling. Derfor tog Region Sjælland sammen med kommunerne initiativ til at udarbejde et fælles indspil til Infrastrukturkommissionen, der skal forberede de langsigtede prioriteringer for den statslige infrastruktur i Danmark.

Regionen har fungeret som "brobygger" i samarbejdet mellem kommunerne og regionen omkring det fælles infrastrukturudspil. Udspillet bygger overordnet på, at regionen og kommunerne gennem en fortsat forbedring af vilkårene for mobiliteten kan understøtte den fortsatte udvikling i bl.a. bosætning og erhverv.

Gode og velfungerende transportmuligheder giver mulighed for sammenhæng mellem privatliv og arbejdsliv, uanset om man bor i en by eller et landdistrikt. Der er formuleret en målsætning om, at rejsetiden mellem Region Sjælland og Hovedstaden maksimalt må være en time, uanset om man kører i bil eller benytter den kollektive trafik.

Et andet vigtigt forslag i udspillet er en hurtig vejforbindelse fra Kalundborg via Slagelse til Næstved og sydmotorvejen, som vil binde regionen sammen på tværs og ikke mindst danne basis for en balanceret udvikling i hele regionen.

Det har været afgørende, at arbejdet med indspillet til Infrastrukturkommissionen både skabte enighed og fælles opbakning til regionale infrastrukturinitiativer af statslig vigtighed. Såvel kommuner som region har efterfølgende aktivt bakket op om det fælles indspil.

Danske Regioner mener:

I Infrastrukturkommissionens foreløbige anbefalinger er der fokus på, at Danmark skal hænge bedre sammen. Denne målsætning bør have høj prioritet, når regering og folketing skal følge op på anbefalingerne. Det vil også være til gavn for Danmarks yderområder og landdistrikter.

Regionerne og kommunerne bør inddrages aktivt i planlægningen af de fremtidige statslige investeringer i infrastruktur - også i landdistrikterne - for at sikre lokal og regional forankring.

Det er vigtigt, at der også i den statslige planlægning sker en koordinering i forhold til konsekvenser og mulighederne for landdistrikterne. Både Erhvervs-, Fødevarer-, Indenrigs- og Miljøministeriet har formelle opgaver i relation til landdistriktsudvikling. Det regionalpolitiske ministerudvalg bør udvides med energi- og transportministeren og fremover have stærkere fokus på landdistriktsudvikling.

DEBAT

Hvordan sikrer man i regionerne, at investeringer i infrastruktur medvirker til at skabe regional udvikling?

Skal der fortsat være kollektiv trafik til alle små landsbysamfund?

Hvordan kan regioner og kommuner medvirke til, at bredbåndet udbredes og udnyttes bedre i landdistrikterne?

Uddannelse – et dilemma mellem nærhed og kvalitet?

Ambitionsniveauet er højt på uddannelsesområdet. I regeringens globaliseringsstrategi er det målsætningen, at 95 pct. af de unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse og 50 pct. en videregående uddannelse.

Regionerne har til opgave at sikre en overordnet koordinering af ungdoms- og voksenuddannelsesområdet. Regionerne skal herunder sikre et bredt og varieret uddannelsesstilbud for alle unge i regionen i samarbejde med de selvejende uddannelsesinstitutioner. Regionerne vil derfor arbejde for, at der er gode uddannelsesmuligheder i hele regionen. Regionerne kan desuden yde økonomisk støtte til udviklingsarbejde og bestræbelser på at sikre uddannelse til alle unge i overensstemmelse med den regionale udviklingsplan.

For de unge er det afgørende med en rimelig geografisk nærhed til en ungdomsuddannelsesinstitution, herunder gode offentlige transportmuligheder. Unge i landdistrikterne har en lavere uddannelsesfrekvens end unge i storbyerne. Med den eksisterende taksameterfinansiering, hvor uddannelsesinstitutionerne modtager tilskud pr. elev/studerende, vil der være en tendens til at samle uddannelsesudbud på større institutioner for at sikre en fornuftig økonomi. Det kan betyde risiko for lukning af ungdomsuddannelser i de tyndt befolkede områder. For gymnasierne er der indført en særlig ordning, hvor små gymnasier får udkantstilskud.

Med dannelsen af professionshøjskoler og erhvervsakademier gennemføres i øjeblikket reformer af de videregående uddannelsers institutionelle struktur. Omlægningerne medfører en samling af videregående uddannelsesinstitutioner i større enheder. Dette skal sikre højere kvalitet og bedre

studiemiljøer. Denne administrative centralisering kan kombineres med et bredere geografisk udbud, f.eks. ved at lægge dele af uddannelsen ud i landdistrikterne.

For landdistrikterne og deres udvikling er det vigtigt, at der også er uddannelsesmuligheder for de unge. Mange unge forlader hjemegnen for at tage en uddannelse, men typisk vender kun én ud af fem tilbage efter endt uddannelse. Dette 'hjernerdræn' er et stigende problem. Derfor er der behov for samarbejde og koordinering mellem uddannelsesinstitutionerne, så produktionsskoler, erhvervsskoler og gymnasier i videst muligt omfang samarbejder om uddannelsesopgaven – at sikre et uddannelsesmæssigt løft.

Andel personer i alderen 15-69 år fordelt efter højeste uddannelsesniveau i landdistrikterne og hele landet. Andelen af personer med en videregående uddannelse er steget klart siden 1994, men uddannelsesniveauet i landdistrikterne er stadig relativt lavere end for landet som helhed.

Uddannelse	Hele landet 2005	Landdistrikter 05
Grundskole	32	37
Gymnasial	8	5
Erhvervsfaglig	33	37
Videregående	23	19
Uoplyst og øvrige	3	3

Kilde: Landdistriktsredegørelse 2007, Indenrigs- og Sundhedsministeriet & Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

Uddannelse i yderområder gennem nyskabende samarbejder i Region Syddanmark

Et samarbejde mellem Navigationskolen i Marstal på Ærø, den lokale afdeling af VUC og det tidligere Fyns Amt har skabt en meget vellykket HF-uddannelse på øen. HF-Søfart kombinerer en gymnasial uddannelse med maritime fag, så den studerende efter en tre-årig uddannelse er både student og ubefaren skibsassistent. Uddannelse blev udbudt i Marstal som et samarbejde mellem den lokale afdeling af VUC og Navigationskolen.

HF-Søfart på Ærø er blevet en stor succes. Det første hold havde 20 studerende. Siden er optagelsen vokset støt. Denne succes har haft afsmitning på den almindelige to-årige HF, fordi der blev skabt et godt studiemiljø omkring VUC og Navigationskolen. Uddannelsen tiltrækker i høj grad også studerende fra andre landsdele. Ca. 40% af de unge fra HF-Søfart fortsætter inden for søfart. Omkring halvdelen af disse vender tilbage til Navigationskolen for at uddanne sig til skibsførere. Derved er der skabt et bedre grundlag for at fortsætte skolen i Marstal.

Det succesfulde samarbejde mellem VUC og Navigationskolen har dermed skabt en god udvikling på Ærø på flere områder. Der er skabt en attraktiv ungdomsuddannelse i et udkantsområde. Det eksisterende uddannelses tilbud på Marstal Navigationskole er blevet styrket. Der er skabt undervisningsjob til akademikere på Ærø. Og ikke mindst har ungdomsmiljøet på Ærø fået et løft.

Det er et mål i Region Syddanmark, at mindst 95 pct. af de unge i regionen får en ungdomsuddannelse. Nyskabende samarbejder som dette kan være en vigtig brik i at nå denne vision.

Danske Regioner mener:

Tættere samarbejde mellem ungdomsuddannelsesinstitutioner er en fordel, så der sikres et bredt geografisk udbud, hvor de enkelte uddannelser kan samarbejde om valgfag mv.

Særlige udkantstilskud til uddannelsesinstitutioner eller udbudssteder i landdistrikter, som det der netop er etableret for de almen-gymnasiale uddannelser med under 400 elever, ville kunne hjælpe landdistrikterne med at tiltrække de unge.

E-learning kan med fordel benyttes til efteruddannelse i landdistrikterne. Transporttiden fjernes, og læringsforløbet kan tilrettelægges fleksibelt afhængig af tid og behov.

DEBAT

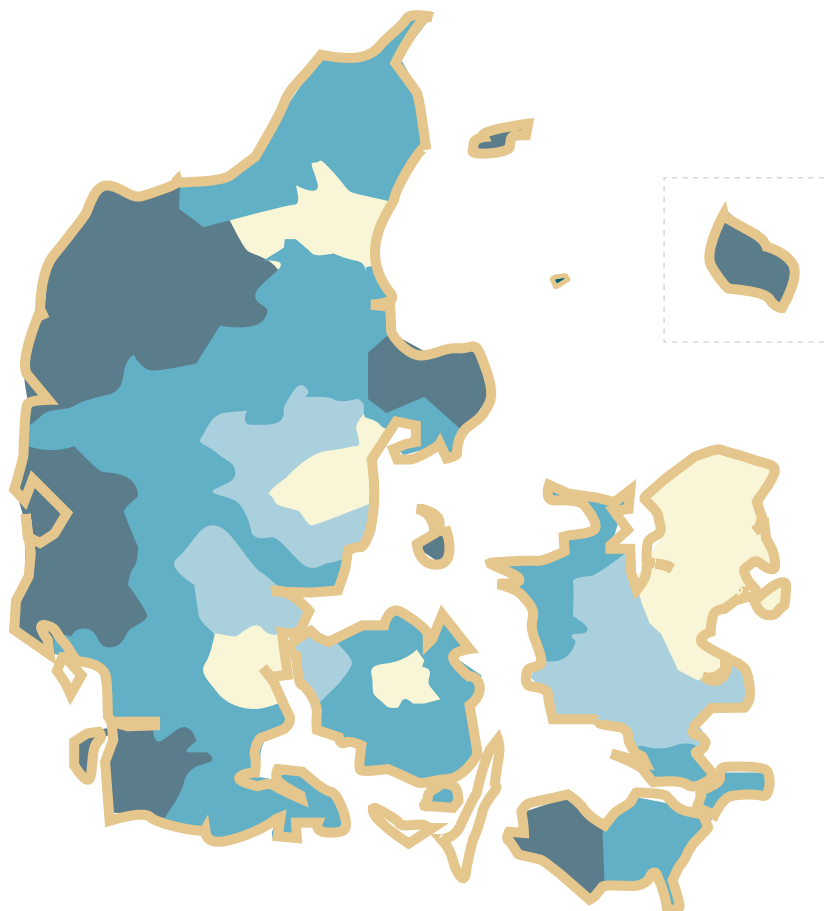
Hvordan kan regioner og kommuner medvirke til, at uddannelsesniveaut hæves og flere får en efter- og videreuddannelse?

I hvor høj grad skal uddannelsesinstitutionerne centraliseres for at være attraktive for de unge?

Hvad betyder strukturændringerne på uddannelsesområdet for landdistrikterne?

FAKTA

Hvad er landdistrikter?

Fødevareministeriet har inddelt de danske kommuner i fire kategorier:

- Yderkommuner (16 kommuner)
- Landkommuner (29 kommuner)
- Mellemkommuner (18 kommuner)
- Bykommuner (35 kommuner)

Landdistrikter defineres som yderkommuner, landkommuner og mellemkommunerne.

FAKTA

Udviklingen i landdistrikterne

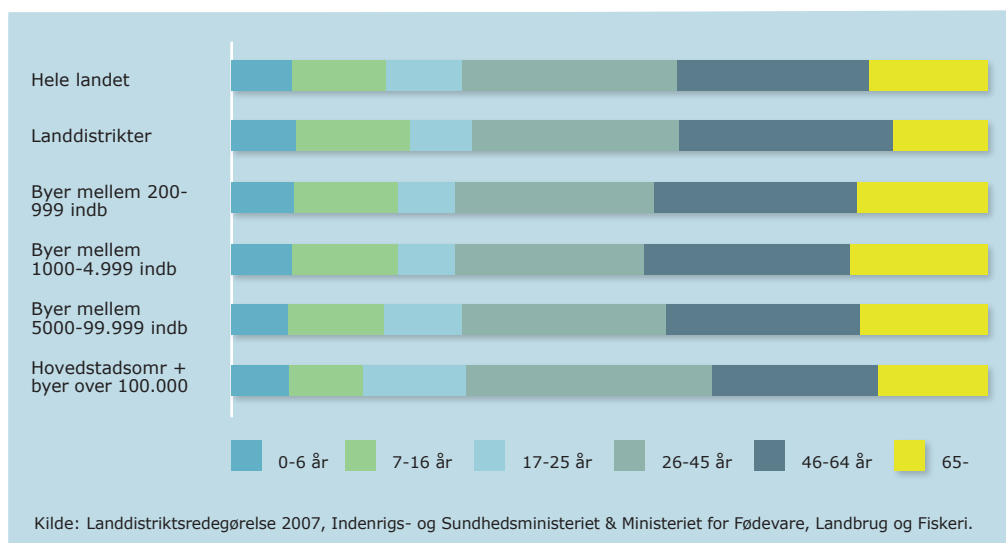
Befolkningsudvikling

Figur 1: Befolkningstallet i landdistrikterne har ligget på ca. 800.000 personer – svarende til ca. 15 pct. af den samlede befolkning – i perioden 1994-2006. Mens landdistrikterne således har haft et nogenlunde konstant befolkningstal, har den øvrige del af landet oplevet en mindre årlig vækst i befolkningstallet på 0,3 pct. i samme periode (Landdistriktsredegørelsen 2007).

	Indb. 1994	Indb. 2004	Indb. 2006	Gns. Vækst 1994-2006 %
Hovedstaden + byer over 100.000	1.507.699	1.582.412	1.579.905	0,4
Byer ml. 5.000-99.999	1.685.278	1.761.890	1.774.432	0,44
1.000-4.999	802.231	835.071	834.739	0,34
200-999	421.529	431.409	424.500	0,06
Landdistrikter	779.905	786.858	779.151	-0,01
Hele landet	5.196.642	5.397.640	5.392.727	0,31

Kilde: Landdistriktsredegørelse 2007, Indenrigs- og Sundhedsministeriet & Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

Figur 2 viser, at landdistrikterne primært afviger fra landet som helhed, når det kommer til personer i alderen 46-64 år, hvor der er en mindre overrepræsentation. Der er også lidt flere børn i alderen 7-16 år. Omvendt ses i landdistrikterne en underrepræsentation af ældre over 65 år og en underrepræsentation af unge i alderen 17-25 år (Landdistriktsredegørelsen 2007).

Beskæftigelsesudvikling

Figur 3 viser erhvervsstrukturen i landdistrikterne, kendetegnet af de primære erhverv, som udgør ca. 25 pct. af beskæftigelsen i landdistrikterne. Fremstillings-erhvervene og bygge- og anlægsbranchen udgør en relativt større andel i landdistrikterne og de mindre byer end i byer med over 100.000 indbyggere. Derimod er serviceerhvervene i højere grad placeret i de største byområder og i bykommunerne (Landdistriktsredegørelsen 2007)

Figur 3: Andel beskæftigede i de enkelte erhvervsgrupper fordelt i forhold til bymæssighed 2005

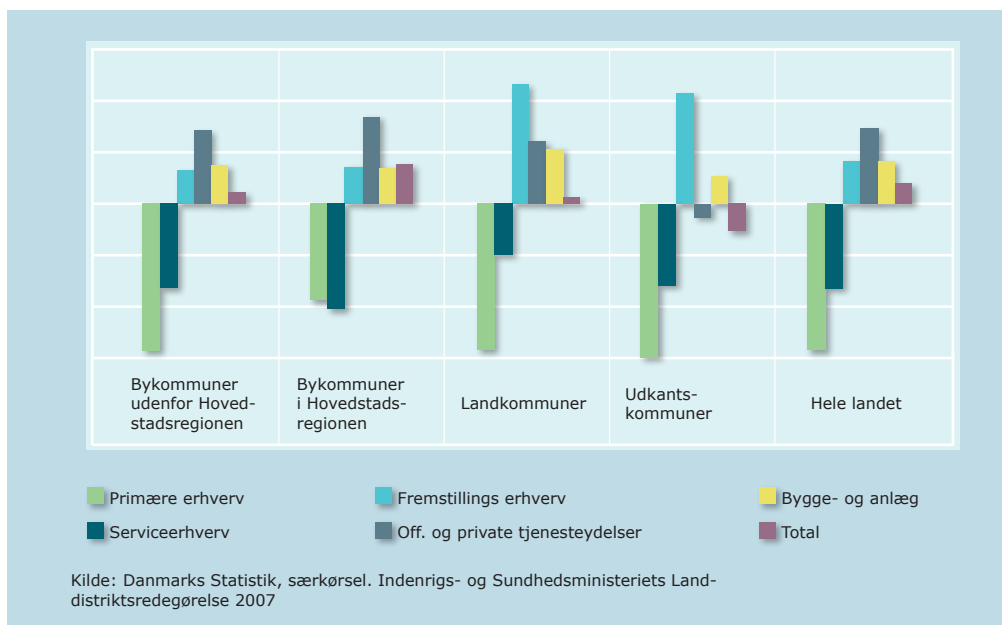
Tema/region	Primære erhverv	Fremstillings-erhverv	Bygge og anlæg	Service erhverv	Off. og private tjenesteydelser
Landdistrikter	25	19	11	24	20
Hovedstaden + byer over 100.000	1	10	6	41	41
Hele landet	3	15	7	38	36

Kilde: Landdistriktsredegørelse 2007, Indenrigs- og Sundhedsministeriet & Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

Figur 4 på næste side viser, at antallet af ansatte i de primære erhverv i perioden 1995-2005 samlet set er gået tilbage med 28 pct., hvilket mærkes i landdistrikterne og de mindste bysamfund.

Tilbagegangen i de primære erhverv kan primært tilskrives strukturudviklingen i landbruget, hvor antallet af jordbrugsbedrifter i perioden er faldet fra ca. 69.000 til ca. 48.000, samtidig med at jordbruget arealmæssigt kun har ændret sig i begrænset omfang.

Figur 4: Udviklingen i beskæftigelsen, opgjort efter arbejdssted, fordelt på erhverv og kommunetyper, 1995-2005

Oplevelsesøkonomi og turisme

Figur 5: Der er stor forskel på, hvor stor en turistsætning regionerne har. Turismen skabte i alt 99.400 fuldtidsjob i 2004, og over en fjerdedel af disse var i Hovedstaden. Hovedparten af disse job findes i turistbranchen, men også ansatte i brancher der leverer varer og tjenester til turistbranchen eller direkte til turisten tælles med.

Figur 5: Andel af turistsætning og omsætning i regionerne 2004 og faktisk beskæftigelse og andel beskæftigelse i regionerne 2004

Tema/region	Hovedstaden (excl. BRK)	Sjælland	Syddanmark	Midtjylland	Nordjylland	BRK
Andel af samlede turistsætning %	38,0	10,9	21,7	16,8	10,5	2,1
Mia. kr	25,3	7,3	14,5	11,2	7,0	1,4
Andel af regionens beskæftigelse skabt af turisme %	4,4	3,5	3,3	2,6	4,1	8,5
Antal beskæftigede	38.929	11.302	17.988	17.910	11.502	1.687

Kilde: "Turismen i Danmark 2000-2004" VisitDenmark 2006 og egne beregninger.

FAKTA

Finansiering af landdistriktsudvikling

På regionernes budgetter er der afsat midler til regional udvikling inden for områderne; erhvervsudvikling, uddannelse og kultur. Tabellen viser midlerne afsat på regionernes budget for 2007 til erhvervsudvikling.

Midler til regional erhvervsudvikling

	Midler til erhvervsudvikling (mio. kr.)
Region Nordjylland	55
Region Midtjylland	115
Region Syddanmark	80
Region Sjælland	65
Bornholms Regionskomm.	12,5
I alt	396,5
Kilde: Danske Regioner	

LANDDISTRIKTPROGRAMMET

Landdistriktsprogrammet (2007-2013) er et EU-finansieret redskab, der støtter udvikling af landdistrikterne. Et væsentligt element i gennemførelsen af programmet er etablering af lokale aktionsgrupper, der skal udarbejde strategier for den lokale udvikling, som skal defineres ud fra områdets særlige situation, styrker og svagheder. De lokale aktionsgrupper skal også indstille projekter til støtte fra landdistriktsprogrammet.

Regionsråd og vækstfora skal godkende, at de lokale aktionsgruppers udviklingsstrategier er i overensstemmelse med henholdsvis den regionale udviklingsplan og erhvervsudviklingsstrategien. Regionsrådet og vækstforumet udpeger hver et medlem til bestyrelserne for de lokale aktionsgrupper.

Budgettet for Landdistriktsprogrammet er på 560 millioner kroner (EU-midler og statslige midler) for hvert af årene 2007 og 2008. Desuden er der 13,5 millioner kl. til lokale aktionsgrupper i mellemkommuner.

Fordeling af midler (årligt)

25,4 % til udvikling i fødevarerbranchen

Akse 1: 142 mio. kr.

55,0 % til styrket natur og miljø

Akse 2: 308 mio. kr.

19,6 % til job og levevilkår

Akse 3: 110 mio. kr.

INDENRIGS OG SUNDHEDSMINISTERIETS LANDDISTRIKTPULJE

Landdistriktpuljen har siden 1994 ydet støtte til forsøgsprojekter, information og forskning om landdistrikternes udviklingsmuligheder. I 2008 forventes afsat ca. 23 mio. kr. til Landdistriktpuljen, hvoraf hovedparten af midlerne anvendes til forsøgsprojekter.

Landdistriktpuljen har følgende delmål:

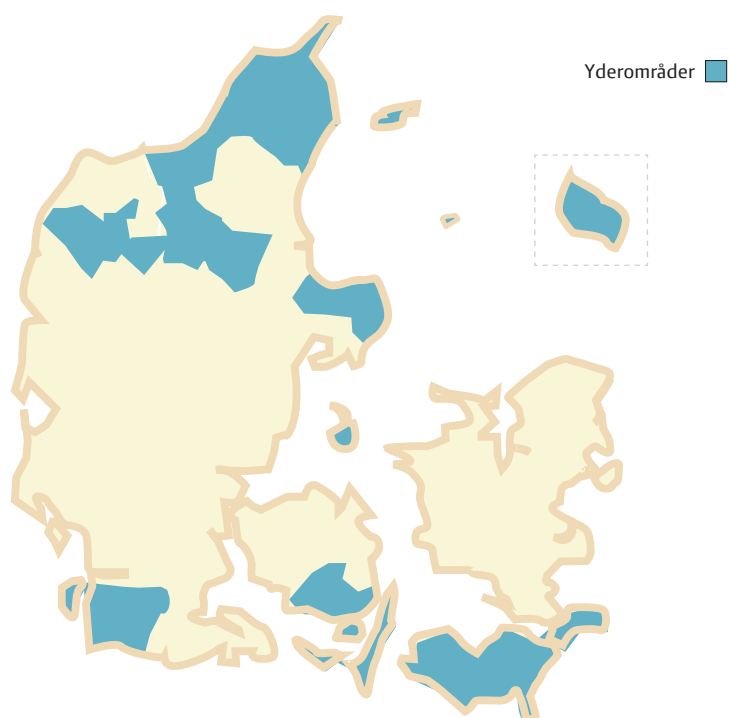
- **At skabe nye, varige og utraditionelle arbejdspladser** i landdistrikterne - herunder nicheproduktion - eventuelt som en kombination af privat og offentligt arbejde.
- **At styrke bosætningen** i landdistrikterne.
- **At styrke integrationen** af nye landdistriktsborgere, såvel danskere som nydanskere.
- **At fastholde og udvikle** den offentlige og private service i landdistrikterne, herunder styrke initiativer til opretholdelse af basale servicefaciliteter.
- **At styrke de lokale kulturaktiviteter.**
- **At styrke sociale, kulturelle og uddannelsesmæssige initiativer** rettet mod børn og unge i landdistrikterne - herunder aktiviteter for socialt svagt stillede børn og unge.
- **At belyse** landdistrikternes udviklingsvilkår, herunder erhvervsvilkårene og befolkningens levevilkår.
- **Landdistriktpuljen** kan endvidere medfinansiere projekter under akse 3 og 4 i EU's landdistriktsprogram. Hvis Indenrigs- og Sundhedsministeriet giver tilsagn om støtte, har ansøger således mulighed for at søge om ekstra EU-midler fra Landdistriktsprogrammet via den lokale aktionsgruppe (LAG), som foretager endelig indstilling til Fødevarerministeriet.

Kilde: www.im.dk

EU's strukturfonde

EU's Socialfond og Regionalfond – også kaldet strukturfonde - støtter forbedring af den regionale konkurrenceevne og beskæftigelse 2007-2013. De regionale vækstfora har indstillingsret over 440 mio. kr. om året fra programmerne – midler som skal matches med tilsvarende nationale midler; private eller offentlige. 35 pct. af støttemidlerne skal komme yderområderne til gavn. Yderområderne, som ikke svarer til Fødevareministeriets landdistrikter, fremgår af kortet. Det har ingen praktisk betydning, om der er tale om et yderområde eller et overgangsområde – begge kan nyde gavn af yderområdemidlerne. Sekretariaterne for de regionale vækstfora kan give nærmere oplysninger om prioritering af midlerne og ansøgningsfrister.

Yderområder i Mål 2-programmerne 2007-2013

Årlig fordeling af Mål 2-midler til yderområderne

	Midler til yderområder (mio. kr.)	Kr./indbygger i yderområderne	Andel af befolkningen bosat i yderområder (pct.)
Nordjylland	71	241	51
Midtjylland	14	241	5
Syddanmark	41	241	15
Sjælland	31	241	16
Bornholm	15	336	100
I alt	172	247	13

DANSKE
REGIONER

Dampfærgevej 22
Postboks 2593
2100 København Ø

T 35 29 81 00
F 35 29 83 00
E regioner@regioner.dk
www.regioner.dk